Pasitaikė viena plona šukelė su augalinėmis priemaišomis, papuošta horizontalių virvučių įspaudais. Dauguma puodų šukių brūkšniuotu paviršiumi. Visi puodų dugneliai plokšti.

Zapsės 5-os gyvenvietės radiniai būdingi vėlyvajai Nemuno kultūros fazei ir skirtini vėlyvajam neolitui.

Paveisininkų 4-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo aptikta prie R Veisiejo ežero kranto esančioje salelėje, Paveisininkų (Lazdijų raj.) piliakalnio papėdėje. Anksčiau čia būta pusiasalio, kuris dabar apsuptas vandens iš visų pusių. Iškasus 4 kv. m šurfą, buvo aptiktas 30-40 cm storio kultūrinis sluoksnis - geltonas smulkiagrūdis smėlis su tamsiomis degėsių dėmėmis. Kultūriniame sluoksnyje surasta lipdytos keramikos su granito priemaišomis ir daugiau kaip 100 titnaginių radinių, tarp jų 79 nuoskalos, 2 skaldytiniai, 19 retušuotų titnagų.

Paveisininkų gyvenvietė buvo dviejų laikotarpių. Akmens amžiaus gyvenvietei tiksliau datuoti duomenų nepakanka - nėra chronologiškai aiškių dirbinių tipų. Titnaginiai radiniai be patinos, jų apdirbimo technika artimesnė neolitinei. Vėlyvesnioji gyvenvietė datuojama I tūkstantmečio I puse (Žr. Straipsnį "Nauji geležies amžiaus paminklai prie Veisiejo ežero").

Tomas Ostrauskas

Šaltaliūnės akmens amžiaus stovyklavietės-gyvenvietės tyrinėjimai

1992 ir 1993 metais, pratęsus Šaltaliūnės akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimus (Žr. ATL 1990 ir 1991 metais. V. 1992. T. 1. P. 29-31.) buvo ištirtas 130 kv. m plotas - visas griūvantis į

Žeimeną gyvenvietės pakraštys. Dar apie 80 kv. m dydžio plotas buvo patikrintas po 1993 m ištirto pilkapio pagrindu prie Š gyvenvietės kultūrinio sluoksnio ribos (Žr. V. Steponaičio straipsnį šiame leidinyje).

1992-1993 m. buvo tirtas plotas į P nuo ankstesnių metų perkasos. Jis apėmė tarpą tarp 1987 ir 1988 metais tirtų pilkapių, 1988 m. tirto pilkapio pagrindą bei plotą šalia jo.

Pačiame Žeimenos skardžio pakraštyje ir 1988 m. tirto pilkapio vietoje kultūrinio sluoksnio nebuvo - jis buvo nukastas anksčiau. Kitose, geriau išlikusiose, vietose sluoksnių išsidėstymas buvo toks: 5-30 cm maišytas sluoksnis, 6-10 cm juodas miškožemis, 20-26 cm tamsiai rudo smėlio sluoksnis, 15-25 cm gelsvo smėlio sluoksnis. Giliau buvo baltas smėlis-įžemis.

Akmens amžiaus kultūrinį sluoksnį sudarė tamsiai rudas smėlis ir gelsvo smėlio sluoksnio viršutinė dalis. Pastarųjų metų tyrinėjimai dar kartą patvirtino, kad kultūriniame sluoksnyje yra susimaišiusi įvairių laikotarpių medžiaga. Todėl sunku tiksliau datuoti gyvenvietėje rastas laužavietes, stulpavietes, ūkines duobes, skaldyklas. Pagal vienoje iš stulpaviečių rastus keramikos fragmentus 2 stulpinės konstrukcijos pastatus būtų galima datuoti pirmąja neolito puse ir priskirti Narvos kultūrai. Pastatai atsekami tik pagal stulpaviečių linijas ir, deja, jų dalys, matyt, jau nuplautos Žeimenos. 1992-1993 m. atkasta išlikusi pastato dalis yra 4 m pločio ir 6 m ilgio. Paminėtina D-19 kv. rasta 0,52 cm skersmens ir 0,17 cm gylio laužavietė, pripildyta pilkesnio smėlio su negausiais angliukais, keliais titnagėliais D-21 kv. ant skardžio krašto buvo atidengtos laužavietės ir šalia esančios stulpavietės liekanos. Laužavietės ilgis - 0,8 m, gylis - 0,38 m . Stulpavietė - 0,44 m skersmens ir 0,25 gylio. Jų tūrinys buvo vienodas - gausūs, smulkūs angliukai. PR perkasos krašte atkasta dalis

titnago skaldyklos, kurioje, skirtingai nuo anksčiau ištirtų skaldyklų su įvežtiniu titnagu, buvo apdirbami vietinio prasto titnago rieduliukai. Todėl matyt ją reikėtų datuoti neolitu.

1992 ir 1993 m. tyrinėjimų metu buvo surinkti 2104 vienetai apdirbto titnago gabaliukų, 512 iš jų - dirbiniai ir nuoskalos su vartojimo žymėmis, 14 keramikos, liesintos augalinėmis priemaišomis fragmentų, keletas akmeninių galąstuvų dalių.

Tyrinėjimų metu surinkti titnaginiai dirbiniai priklauso trims laikotarpiams: ankstyvajam mezolitui, vėlyvajam mezolitui ir neolito pirmajai pusei (Narvos kultūrai). Iki šiol dar nepavyko rasti virvelinės keramikos kultūrai būdingų dirbinių tipų, nors šios kultūros keramikos šukių buvo surinkta ankstesnių paminklo tyrinėjimų metu.

Būdingesni ankstyvojo mezolito dirbiniai, priskirtini Pulli tipo kompleksams: Pulli tipo strėlės antgalis su plokščiu retušu plunksnos viršutinėje dalyje iš apatinės pusės ir pusiau statmenu retušu iš apatinės pusės išskirta įkote, ašmenėliai iš skelčių dalių, kampiniai ir šoniniai rėžtukai, galiniai gremžtukai, trikampiai mikrolitai, masyvios skeltės. Šie dirbiniai pagaminti iš įvežtinio tamsiai pilko ir juosvo, rečiau- iš šviesiai pilko titnago. Skelčių dalijimo technika - laužymas.

Vėlyvojo mezolito titnaginių dirbinių kompleksui būdinga: platus mikroskelčių panaudojimas, mikrorėžtukinė skelčių dalijimo technika, lancetai su smaigaliu skeltės apatinėje dalyje, ašmenėliai iš mikroskelčių, galiniai ir šoniniai gremžtukai, kampiniai rėžtukai.

Neolitiniai dirbiniai, pagaminti iš prastos kokybės vietinio pilko titnago su baltais taškeliais, priskirtini Narvos kultūrai. Tai, lancetai su smaigaliu skeltės viršutinėje dalyje, šoniniai ir pusiaušoniniai gremžtukai iš nuoskalų, gražteliai, kaltelĩai

vienagaliai skaldytiniai nuoskaloms ir netaisyklingoms skeltėms skelti. Neolitui priklauso ir gludintų akmeninių kirvelių fragmentai bei keramika su augalinėmis priemaišomis, papuošta duobutėmis ir šukiniu įspaudu.

Tiriant maždaug 80 kv. m dydžio plotą po 1993 m. ištirtu pilkapiu, buvo rasti 6 apdirbti titnagai; dar keliolika buvo rasta pilkapio sanpile. Galima teigti, kad akmens amžiaus gyvenvietės riba siekė 3-osios viršsalpinės terasos šlaito apatinę dalį.

Tomas Ostrauskas, Dalia Butrimaitė

Upėtų akmens amžiaus gyvenviečių tyrinėjimai

Upėtų 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė, Telšių raj., Varnių apyl., yra Upėtų miške, šalia Donauskų vienkiemio. Tai nedidelė kalvelė į V nuo sodybos, kitados buvusi sala, šalia Rešketos upelio. Prieš kelerius metus kasant tvenkinį, greta kalvelės esančiame durpyne, maždaug 2 m gylyje, buvo rastas šiaurės elnio ragas su pjaustymo žymėmis. Šis radinys, kaip ir nemaža titnago dirbinių, surinktų minėtoje kalvelėje, pateko į Telšių "Alkos" muziejų.

Norint nustatyti gyvenvietės chronologiją ir išlikimą, buvo ištirta 30 m ilgio ir 1 m pločio perkasa - kalvos šlaito pjūvis ir 7 1 kv. m dydžio šurfai. Kalvelės viršuje ir šlaite po 14-22 cm suartu sluoksniu slūgsojo rausvas geležingas smėlis, giliau pereinantis į gelsvą ir baltą smėlį. Kalvos šlaite po arimu ir 7-50 cm storio smėlio sluoksniu slūgsojo molis ir aleuritas. Viršutinėje kalvos dalyje aptikta arimo suardyta ir išsklaidyta pilkai rudo smėlio su angliukais maždaug 0,55 cm skersmens ir 0,25 cm gylio dėmė